

Ю. В. Біляк,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, НУБіП
ORCID ID:0000-0002-9766-4780

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.15—16.69

СКЛАДОВІ, ЗАВДАННЯ ТА ПРИНЦИПИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Y. Biliak,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, NUBiP

COMPONENTS, TASKS AND PRINCIPLES OF FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Актуальність обраної теми статті зумовлена тим, що в умовах трансформаційних змін в економіці України пріоритетним напрямом економічної політики держави має бути підтримка стабільності та економічного зростання суб'єктів господарювання. Стабільний розвиток національної економіки поряд з іншим визначається рівнем безпеки її окремих секторів, серед яких провідне місце займає аграрний. Фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного сектору характеризується стійкістю до зовнішніх і внутрішніх загроз та небезпек, здатністю забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів та сталого розвитку фінансової системи України. Основними чинниками нарощування обсягів агровиробництва, як відомо, є високий рівень фінансової забезпеченості та інноваційності національної економіки і галузі, сприятлива й усталена кон'юнктура внутрішнього та світового аграрного ринку. Зростання сільськогосподарського виробництва в Україні, незважаючи на його нинішні високі темпи, відбувається в умовах зменшення фінансової забезпеченості аграріїв, низької ефективності використання ними основних видів ресурсів, неадекватного розвитку соціальної сфери села, що скорочує потенціал ефективного зростання аграрного сектору.

The relevance of the chosen topic of the article is due to the fact that in the conditions of transformational changes in the economy of Ukraine, the priority of economic policy of the state should be to support the stability and economic growth of economic entities. Stable development of the national economy, among other things, is determined by the level of security of its individual sectors, among which the leading place is occupied by agriculture. Timely assessment of financial security of economic entities of the agricultural sector is a prerequisite for preventing financial threats and negative financial phenomena in the production and economic activities of the industry as a whole, and further stabilization and development in a competitive economic environment. Financial security of economic entities is characterized by resistance to external and internal threats and dangers, the ability to ensure the realization of their own financial interests and sustainable development of the financial system of Ukraine. Given the lack of theoretical and practical developments to ensure the financial security of economic entities in the agricultural sector, there is a need to generalize and clarify the theoretical and practical basis of this topic to provide proposals for further development of the financial security system taking into account current and external factors. which is a threat to the priority interests of farmers. The main factors in increasing the volume of agricultural production, as is well known, are the high level of financial security and innovation of the national economy and industry, favorable and stable conditions of the domestic and world agricultural market. Timely

assessment of financial security of economic entities of the agricultural sector is a prerequisite for preventing financial threats and negative financial phenomena in the production and economic activities of the industry as a whole, and further stabilization and development in a competitive economic environment. The growth of agricultural production in Ukraine, despite its current high rate, occurs in conditions of declining financial security of farmers, low efficiency of their use of basic resources, inadequate development of the rural social sphere, which reduces the potential for effective growth of the agricultural sector.

Ключові слова: фінансові загрози, фінансова безпека, фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного сектору, фінансовий інтерес, елементи, завдання, фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору.

Key words: financial threats, financial security, financial security of economic entities of the agricultural sector, financial interest, elements, tasks, financial security of economic entities of the agricultural sector.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основними чинниками нарощування обсягів агро-виробництва, як відомо, є високий рівень фінансової забезпеченості та інноваційності національної економіки і галузі, сприятлива й усталена кон'юнктура внутрішнього та світового аграрного ринку. Зростання сільськогосподарського виробництва в Україні, незважаючи на його нинішні високі темпи, відбувається в умовах зменшення фінансової забезпеченості аграріїв, низької ефективності використання ними основних видів ресурсів, неадекватного розвитку соціальної сфери села, що скорочує потенціал ефективного зростання аграрного сектору.

Своєчасна оцінка фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки є передумовою запобігання фінансовим загрозам і негативним фінансовим явищам у виробничо-господарській діяльності галузі загалом, а в подальшому стабілізації діяльності і розвитку в умовах конкурентного економічного середовища. Зважаючи на відсутність теоретичних та практичних розробок щодо забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору, виникає необхідність узагальнення та уточнення теоретичної та практичної бази зазначеної тематики з метою надання пропозицій щодо подальшого розвитку системи фінансової безпеки з урахуванням умов сьогодення і впливу зовнішніх і внутрішніх факторів, що є загрозою пріоритетним інтересам аграріїв.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідженнями у сфері фінансової безпеки суб'єктів господарювання реального сектору економіки, а також окремих теоретичних аспектів формування системи фінансової безпеки займались Дж. Агенти, Е. Альтман, В. Андрійчук, В. Базилевич, О. Барановський, В. Бекерман, В. Бівер, М. Білик, І. Бінько, І. Бланк, О. Васирик, Т. Васильців, І. Вахович, О. Власюк, В. Геєць, К. Горячева, О. Гривківська, О. Гудзь, З. Герасимчук, М. Дем'яненко, Л.І. Донець, А. Єпіфанов, М. Єрмошенко, Т. Єфименко, І. Камінська, Г. Козаченко, Л. Лігоненко, І. Лютий, М. Малік, К. Мельник, В. Мунтіян, В. Москаленко, Р. Папехін, Б. Пасхавер, Н. Прокопенко, Б. Райзберг, П. Саблук, П. Стецюк, Р. Таффлер, О. Терещенко, В. Шлемко, А. Чупіс та інші вчені.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є аналіз фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору в Україні, виявлення складових, завдань, цілей, елементів та факторів, що впливають на формування безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фінансова безпека аграрного сектору — це система фінансового захисту життєво необхідних інтересів галузі за рахунок відтворювально необхідного рівня фінансового забезпечення та зниження рівня фінансових загроз ефективному господарюванню суб'єктів в умовах ризику, яка досягається шляхом впливу фінансових важелів та інструментів на удосконалення економічних відносин у межах дії механізму для забезпечення сталого розвитку галузі. Метою фінансової системи безпеки суб'єктів господарювання є своєчасне виявлення і запобігання як зовнішніх, так і внутрішніх небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності суб'єктів господарювання аграрного сектору і досягнення нею цілей бізнесу. Безумовно, що досягнення поставленої мети можливе лише на основі рішення комплексу завдань. До найбільш значущих завдань фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору автор відносить (рис. 1):

- 1) виявлення реальних і прогнозування потенційних небезпек і загроз;
- 2) знаходження способів їх запобігання, ослаблення або ліквідації наслідків їх впливу;
- 3) знаходження сил і засобів, необхідних для забезпечення безпеки суб'єктів господарювання;
- 4) організація взаємодії з правоохоронними та контролюючими органами з метою запобігання і припинення правопорушень, спрямованих проти інтересів суб'єктів господарювання аграрного сектору;
- 5) створення власної, відповідної небезпекам і загрозам, служби безпеки суб'єктів господарювання та ін.

На нашу думку, поняття фінансової безпеки суб'єктів господарювання відображає стан їх захищеності, виражений через показник рівня їх фінансового стану, оскільки в результаті дослідження сутності категорії "безпека" було з'ясовано, що під нею необхідно розуміти стан захищеності об'єкта від різного роду загроз. Що ж стосується системи управління фінансовою без-

Рис. 1. Завдання фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору

пекою суб'єктів господарювання, то під нею слід розуміти впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють єдину функціональну цілісність, призначену для встановлення та підтримки оптимального рівня фінансової безпеки. Отже, у результаті аналізу наукових праць виявлено, що дефініцію фінансової безпеки трактують залежно від об'єкта й рівня дослідження. Так, І.В. Нартова й Я.О. Кіріченко влучно зауважують про багаторівневість фінансової безпеки, яка утворена низкою підсистем, яким притаманна унікальна, власна структура й логіка розвитку [1]. Але, не зважаючи на безапеляційну важливість даної категорії, у сучасних нормативно-правових документах її визначення відсутнє. Тому формулювання елементів повноцінної фінансової безпеки залежить від змісту, який вкладається у її трактування, а Н.В. Синюгіна зауважує, що переважно досліджувану категорію розглядають із таких сторін: як певний стан фінансової системи; як ступінь захищеності; як певний рівень фінансової системи; як складову економічної безпеки [3]. Стосовно останнього пункту варто зазначити, що переважна більшість науковців фінансову безпеку розглядають з позиції її приналежності до економічної безпеки, у жодному разі не розмежовуючи їх, з чим ми погоджуємося. Тому вважаємо, що висвітлення сутності фінансової безпеки, не залежно від змістовного наповнення, проводиться виключно у площині економічної безпеки. Але, на думку автора фінансова безпека суб'єктів господарювання аграрного сектору складається з таких важливих елементів, серед яких автор відокремлює і вводить новий елемент — фінансовий інтерес:

- 1) стан найбільш ефективного використання ресурсів суб'єктів господарювання;
- 2) рівень фінансового стану суб'єктів господарювання;

3) процес забезпечення захищеності суб'єктів господарювання;

4) здатність суб'єктів господарювання (розробляти фінансову стратегію, здійснювати фінансову діяльність, управляти ризиками тощо);

5) управління ризиками та забезпечення ресурсами;

6) збалансованість і якість сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, котрі використовуються суб'єктами господарювання;

7) стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз;

8) здатність фінансової системи суб'єктів господарювання забезпечувати реалізацію власних фінансових інтересів, місії і завдань достатніми обсягами фінансових ресурсів;

9) здатність забезпечувати ефективний і сталий розвиток цієї фінансової системи;

10) фінансовий інтерес:

— зростання рівня доходності власного капіталу (рівня фінансової рентабельності);

— достатність сформованих фінансових ресурсів на всіх етапах майбутнього розвитку підприємства;

— фінансова стабільність підприємства в процесі його розвитку;

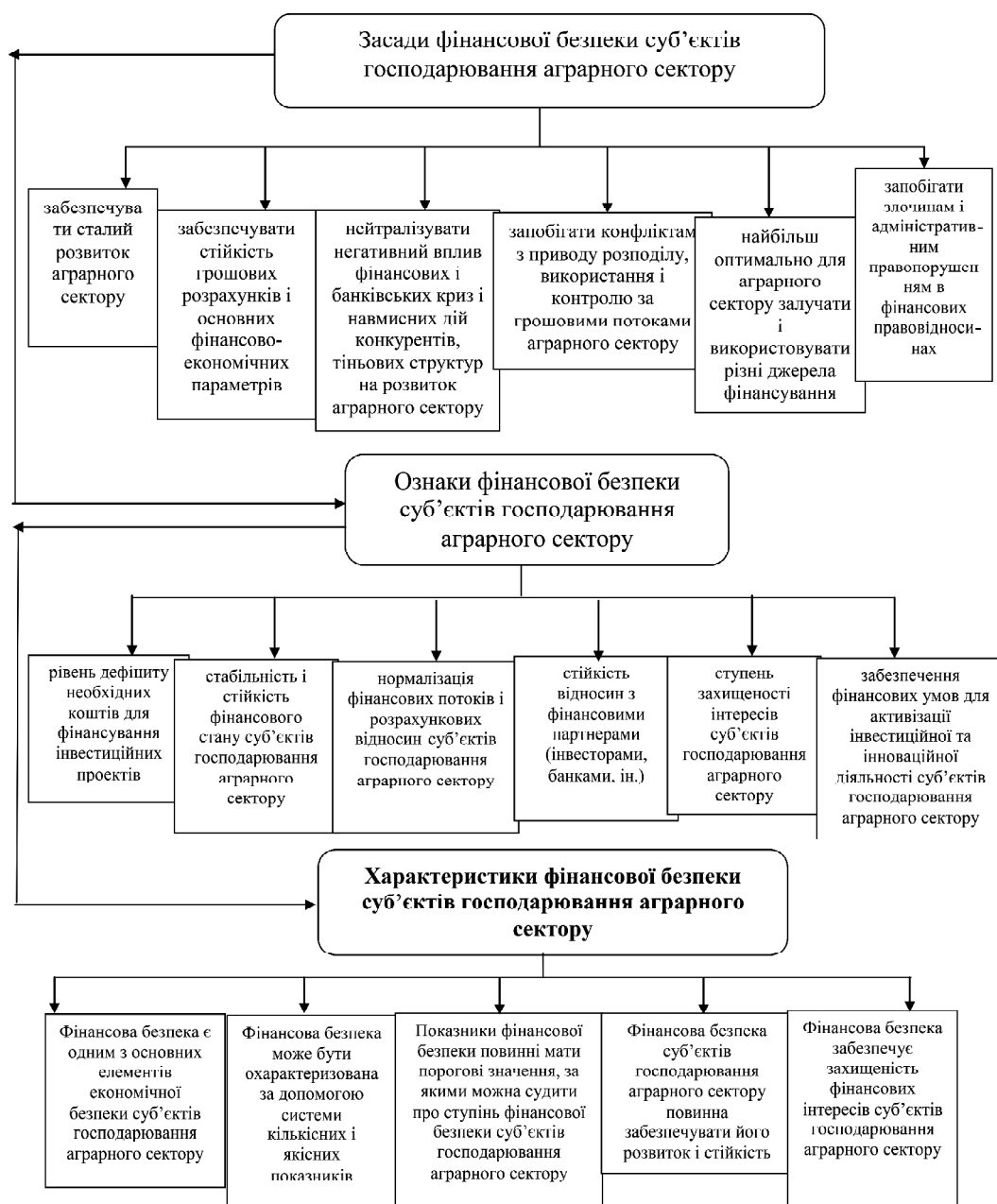
— високий рівень інвестиційної активності і ефективності інвестицій;

— ефективна нейтралізація фінансових ризиків;

— високий інноваційний рівень фінансової діяльності;

— швидке і ефективне подолання виникаючих кризових фінансових ситуацій.

До складових фінансової безпеки суб'єктів господарювання відносять бюджетну, грошово-кредитну, валютну, банківську, інвестиційну, фондову та страхову. Бюджетна складова фінансової безпеки суб'єкта господарювання відповідає за його взаємовідносини з

Рис. 2. Засади, ознаки та характеристики фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору

бюджетом (сплата податків і зборів або отримання бюджетних кредитів чи бюджетного фінансування). Грошово-кредитна безпека суб'єкта господарювання пов'язана із залученням ним кредитів під операційну діяльність, виплатою заробітної плати, розрахунками з поставачальниками та отриманням грошових коштів від покупців. Валютна безпека суб'єкта господарювання має забезпечуватися при купівлі-продажі ним валюти, отриманні кредитів в іноземній валюті та при здійсненні розрахунків з іноземними споживачами чи поставачальниками в іноземній валюті. Банківська складова фінансової безпеки суб'єкта господарювання залежить від його взаємовідносин з банками щодо залучення чи розміщення коштів тощо. Інвестиційна складова характеризує рівень безпеки суб'єкта господарювання у разі здійснення капітальних вкладень у його розвиток, у тому числі, за рахунок довгострокових кредитів. Страхова безпе-

ка пов'язана зі страхуванням майна чи результатів діяльності, безпечної праці і збереження здоров'я працівників. Фондова безпеку суб'єкта господарювання вбачають у його захищеності під час здійснення випуску чи продажу власних цінних паперів або купівлі цінних паперів інших суб'єктів господарювання. Інструментами (засобами) управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання можуть бути: платіжні інструменти (доручення, акредитиви і ін.), кредитні інструменти (угоди про кредитування), депозитні інструменти (депозитні сертифікати, угоди), інвестиційні інструменти (акції, паї), інструменти страхування (страхова угода). Способи ж управління фінансовою безпекою є індивідуальними та підбираються менеджментом суб'єкта господарювання для кожного конкретного випадку.

Фінансова безпека реалізується через вирішення завдань, серед яких є забезпечення надійного й ефек-

Рис. 3. Основні цілі фінансової безпеки суб'єктів аграрної сектору

тивного функціонування складових галузі, а саме: ідентифікація небезпек і загроз суб'єкту господарювання; визначення індикаторів фінансової безпеки суб'єкту господарювання; розробка системи моніторингу фінансової безпеки; розробка заходів, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки суб'єкту господарювання, як у коротко-, так і в довгостроковому періоді; контроль за виконанням заходів; аналіз виконання заходів, їхня оцінка, коректування; ідентифікація небезпек і загроз суб'єкту господарювання й коректування індикаторів залежно від зміни стану зовнішнього середовища, засад і цілей суб'єкту господарювання (рис. 2).

Важливими цілями фінансової безпеки суб'єктів аграрної сектору, на думку автора, є забезпечення нормального фінансового стану аграрних під-

Рис. 4. Основні функції системи забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору

приємств, забезпечення конкурентоспроможності підприємницької діяльності покриття ризиків гідротермічних умов господарської діяльності, забезпечення розвитку сільських територій у відповідності з децентралізацією органів місцевого самоврядування, інформаційне забезпечення ефективної аграрної, податкової, митної та іншої політики і забезпечення продовольчої і екологічної безпеки держави. Основні цілі фінансової безпеки суб'єктів аграрного сектору схематично зображені на рисунку 3.

Окрім забезпечення нормального фінансового стану суб'єктів господарювання аграрного сектору важливою ціллю є забезпечення конкурентоспроможності підприємницької діяльності, яка є можливістю ефективного використання потенціалу, здатністю своєчасно реагувати на зміни потреб споживачів сільськогосподарської продукції, вміння своєчасно розробляти необхідні заходи у відповідь на нововведення конкурентів, нейтралізувати несприятливі дії зовнішнього середовища [2].

Ефективне забезпечення фінансової безпеки повинно ґрунтуватися на комплексному підході до управління цим процесом. Комплексний підхід передбачає врахування в управлінні об'єктом всіх аспектів його виробничої діяльності. Таким чином, для якісного забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору необхідне створення системи комплексної безпеки. Саме тому фінансова безпека — важлива складова економічної безпеки підприємства, забезпечення якої повинна приділятися особлива увага на підприємстві.

Слід виділити функції системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору, якими, на думку більшості авторів, є:

— попереджувальна (сутність якої полягає в можливості системи сприяти попередженню кризових явищ та нейтралізації ризиків для суб'єктів аграрного бізнесу);

— контрольна (контроль за належним рівнем функціонування цілісної системи, спрямованої на отримання кінцевого результату — забезпечення стабільності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва в аграрній сфері).

Зі складу основних функцій впливає і організаційна структура системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору. Вона може включати такі суб'єкти фінансової безпеки: окремі громадяни, домашнє господарство, населення загалом, підприємства, організації, установи, галузі господарського комплексу, регіони, окремі сектори економіки, держава, міждержавні утворення, а також світові співтовариства. Але автор пропонує більш розгорнуту класифікацію основних функцій системи забезпечення фінансової безпеки (рис. 4).

До елементів системи фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору відносять:

1) фінансову діагностику, фінансові важелі (доходи, витрати, податки, пільги, резерви, санкції тощо);

2) фінансові методи (фінансове планування та прогнозування, фінансове забезпечення, фінансове регулювання, способи формування і використання фондів грошових коштів тощо) та контрольні заходи (проведення системного моніторингу оцінки рівня фінансової безпеки суб'єктів підприємництва).

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансова безпека є певним механізмом, який забезпечує стабільність суб'єкта господарювання за допомогою використання захисних господарських інструментів, та забезпечує її ефективність завдяки організації раціонального використання фінансових ресурсів. Кожна складова фінансової безпеки суб'єктів господарювання аграрного сектору повинна забезпечити її внутрішню і зовнішню збалансованість, а їх значення повинні бути достатніми для забезпечення належної стійкості системи до дії загроз.

Література:

1. Нартова І.В., Кіріченко Я.О. Сутність дефініції "фінансова безпека" та суміжних категорій і понять. URL: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/3_102536.doc.htm (дата звернення: 23.10.2016).

2. Онегіна В. Зміна аграрної парадигми і державної політики у розвинутих країнах. Економіка України. 2005. № 11. С. 62—72.

3. Синюгіна Н.В. Фінансова безпека підприємства в сучасних умовах як індикатор дієвості фінансового контролю. Технологічний аудит і резерви виробництва. 2012. № 4/2 (6). С. 25—26.

References:

1. Nartova, I.V. and Kirichenko, Ya.O. (2012), "The essence of the definition of "financial security" and related categories and concepts", available at: http://www.rusnauka.com/6_PNI_2012/Economics/3_102536.doc.htm (Accessed 15 Aug 2020).

2. Onehina, V. (2005), "Changing the agrarian paradigm and public policy in developed countries", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 11, pp. 62—72.

3. Syniuhina, N.V. (2012), "Financial security of the enterprise in modern conditions as an indicator of the effectiveness of financial control", *Tekhnolohycheskyj audyt y rezervy proyzvodstva*, vol. 4/2 (6), pp. 25—26.

Стаття надійшла до редакції 19.08.2020 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73